

А. М. Береза, заступник першого проректора-директор
навчального центру, канд. екон. наук, професор
кафедри інформаційних систем в економіці

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНО- КОНСУЛЬТАТИВНОЇ РОБОТИ З УРАХУВАННЯМ КРАЩОГО СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Одна із основних засад Болонської декларації це збільшення самостійності студента у вивченні тої чи іншої дисципліни та індивідуалізації навчання. Якщо розглядати послідовність частин навчального процесу, які повинні бути взаємопов'язані: лекції, семінари, лабораторні, практичні заняття, іспити, заліки, індивідуально-консультаційна робота викладача зі студентом і самостійна робота студента, то дві останні найменш висвітлені і структуровані, тому саме їм на засіданні секції було приділено найбільшу увагу.

Так, згідно наказу Міністерство освіти України № 161 від 2.06.93 р. у «Положенні про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» визначено, що таке індивідуальне заняття, консультаційна роботи викладача і самостійна робота студента.

Індивідуально-консультаційної роботи викладача зі студентом і самостійної роботи студента це частини навчального процесу і до них висуваються різні вимоги та повинно бути різна методологія наповнення. Це консультації з одним студентом чи групою на конкретну тему чи взагалі. Це прийом модулів, есе, рефератів, курсових робіт, заборгованостей.

Самостійна робота студента в нових умовах — це трудомістка, інтенсивна та відповідальна робота, що може відбуватися у вигляді самостійного вивчення окремих тем, підготовка курсової роботи, реферату, модулів, підготовка до іспиту. Навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, регламентується робочим навчальним планом і повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу студента, відведеного для вивчення конкретної дисципліни.

Самостійна робота забезпечує індивідуалізацію навчання, підвищує мотивацію, сприяє формуванню самостійності в процесі прийняття рішень.

Але можемо констатувати формальне ставлення значної частини студентів і викладачів до самостійної роботи студента. Це

приводить до поверхневого засвоєння студентами програмного матеріалу, який винесений на самостійне опрацювання, орієнтація на використання недозволених засобів на іспитах, відсутність стійких знань і вмій. Потрібен чіткий порядок виконання студентами завдань для самостійної підготовки: тема, план, письмове завдання кожному студенту для самостійної підготовки до практичних занять, презентація підготовлених звітів, модульний контроль.

Мотивація самостійної роботи студента, три аспекти: студент, викладач, роботодавець. Організація потребує методичного, технологічного та інформаційного забезпечення. Стандартизація оцінки самостійної роботи: курсових робіт, проєктів, рефератів, есе, модулів і т. п.

Необхідно більше акцентувати увагу на ефективне засвоєння матеріалу, що винесений на самостійне опрацювання поза аудиторією, а перед вивченням його — провести оглядову, проблемну лекцію. Завдання сучасного лектора — не стільки надати інформацію студенту, скільки зацікавити його до самостійного вивчення теми, показати своє ставлення до певних змістовних аспектів, вказати можливі джерела інформації і спрямувати студента на подальшу самостійну роботу. Лекція стає не основною, а стимулюючою відправною ланкою навчального процесу, початковим етапом самостійної роботи студента. Вона повинна бути гнучкою, мати мобільний зміст і будову, відповідати актуальним запитам студентів, активно використовувати їх здібності, ґрунтуватися не стільки на монологічному, скільки на діалогічному викладі матеріалу, взаємозамін досвідом. Вдосконалити методичне забезпечення матеріалу винесеного на самостійне вивчення.

Необхідність створення сприятливих умов для посилення ролі самостійної роботи зі сторони викладача: осмислення ситуації; накопичення знань і навичок, які необхідні викладачу для усвідомлення та формулювання учбового матеріалу; зосередження зусиль на розробці та оновленні тем, що пропонуються студентам в якості самостійної роботи; осмислення суперечностей та проблемних ситуацій.

Самостійно опрацьований матеріал необхідно обов'язково оцінити в ході поточного контролю (може, індивідуально-консультативної роботи викладача зі студентом). Самостійно вивчений матеріал може бути поданий в таких формах: реферати, есе, конспектування першоджерел, самостійна підготовка конспектів навчальних тем, ведення економічних словників, анотування періодичних видань та економічної літератури, індивідуальні творчі

завдання, курсові роботи та інше. Самостійна робота студента повинна мати свій логічний підсумок — захист та оцінювання викладачем під час індивідуально-консультативних занять. Таким чином, збільшення ролі самостійної роботи студента вимагає налагодження індивідуально-консультативної роботи викладача зі студентом.

Основні фактори ефективного впровадження самостійної роботи студента:

- навчально-методичне забезпечення;
- організаційні та технологічні умови;
- керівництво самостійної роботи студента з боку викладача;
- мотивація виконання;
- організаційна взаємодія та комбінування самостійної роботи студента з іншими видами навчальної роботи;
- зворотній зв'язок та система оцінювання.

Труднощі самостійної роботи студента:

- орієнтування у великій кількості матеріалу;
- синтезування великої кількості різних матеріалів;
- психолого-лінгвістичні труднощі;
- труднощі використання.

Основні вимоги:

- ретельне планування самостійної роботи студента;
- органічне поєднання самостійної роботи студента з іншими видами та формами навчальної діяльності;
- організація систематичного контролю та оцінювання результатів самостійної роботи студента;
- визначення ваги та трудомісткості завдань самостійної роботи студента;
- розробка системи завдань для самостійної роботи студента;
- організація самостійної роботи з широким використанням можливостей сучасних інформаційних технологій.

Індивідуальна консультація — не тільки засіб активізації навчального процесу, а й вплив на світогляд і культурний розвиток студента. Це необхідність проведення активної консультації. Викладач, з метою уникнення неефективних затрат часу, повинен консультивати тільки підготовлених до консультації студентів. Але студент у будь-якому випадку не повинен залишати консультацію. Студенту необхідно довести, як він повинен бути підготовлений до консультації. Викладач повинен: спланувати робочий графік консультацій так, щоб він був зручний для студентів; допомогти студенту у постановці цілей; чітко розподіляти час на виконання певних завдань; вміти пояснити вимоги програми; контролювати успіх.

Організована індивідуально-консультативна робота повинна здійснюватися за затвердженим графіком, а для якісного проведення її виділення окремої аудиторії. Виділення нормативної кількості годин для проведення індивідуально-консультативної роботи.

Урахування змісту дисципліни у навчальному процесі:

- переорієнтація викладачів від репродуктивних методів навчання до продуктивних, творчих, спрямованих на допомогу студенту у плануванні його діяльності, на консультування з проблемних питань;

- впровадження дистанційного навчання;

- впровадження та використання комп'ютерних та телекомунікаційних технологій.

Робота студентів у малих групах: кейс-метод, метод проектів, методи спільної підготовки теоретичних і практичних робіт.

Використання комп'ютерних технологій як в системі дистанційного навчання, так і в інших формах дозволить постійно здійснювати самоконтроль у різних формах, що підвищує мотивацію, пізнавальний та творчий рівень навчальної роботи, та забезпечує психологічний комфорт кожному споживачеві знань під час навчання.

Тому велика увага повинна приділятися тому, що викладач повинен бути організатором отримання знань студентами. Він повинен уміти дати їм правильний напрям, де як і які знання отримати, як їх показати під час виконання завдань, рішення модулів, складання іспитів і у практичній роботі. Викладач не повинен бути лектором, який потім вимагає викласти матеріал так, як він його розуміє, це не зовсім те, що потрібно у сучасних умовах. Його основне завдання — розгляд під час лекції проблемних питань, а не викладання матеріалу, описаного у підручнику, проведення семінарів і практичних занять у вигляді дискусій, тренінгів, ділових ігор і т. п. Більше приділяти уваги індивідуальній роботі зі студентом та розробки завдань, кейсів для самостійного вивчення необхідного матеріалу. Викладачеві повинні бути притаманні наступні риси: впевненість у собі, професійна компетентність, активне слухання, інтуїція, демократичність у спілкуванні, доступність, комунікабельність та винахідливість.

Таким чином для ефективного впровадження самостійної роботи студента необхідно:

1. розробити методологію організації індивідуально-консультативної роботи викладача зі студентом і самостійної роботи студента;

2. забезпечити взаємопов'язане регламентоване наповнення всіх частин навчального процесу з перевагою індивідуально-кон-

сультативної роботи викладача зі студентом і самостійної роботи студента;

3. придати новий зміст аудиторній роботі зі студентом (проблемні, оглядові лекції з елементами самостійної роботи студента, тренінги, дискусійні семінари і практичні);

4. впроваджувати та використовувати комп'ютерні та телекомунікаційні технології в індивідуально-консультаційній роботі викладача зі студентом та самостійній роботі студента;

5. визначити характеристики науково-педагогічного працівника в умовах переходу до нової системи організації навчального процесу.

С. В. Степаненко, проректор з навчальної роботи,
канд. екон. наук, професор кафедри історії
економічних учень та економічної історії

АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ПРОВІДНА СКЛАДОВА ЯКОСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

В умовах високого рівня стандартизації освітньої діяльності, значного розширення мережі навчальних закладів провідне місце університету в системі економічної освіти України буде залежати від якості освіти випускників. Підвищенню рівня освіти в європейських університетах підпорядковані і ключові рішення Болонської декларації. Для КНЕУ, що за столітню історію своєї діяльності працює багатьох поколінь викладачів здобув славу провідного економічного навчального закладу, підвищення якості освіти має особливе значення. Адже тут накопичений величезний досвід, видані одні з перших праць в Україні з проблем активізації навчального процесу. Суттєві зміни, що відбулися в організації навчального процесу при переході на європейські принципи організації освіти, не повинні призвести до втрати вітчизняного досвіду, національної специфіки вищої освіти, зниження авторитету університету.

Виходячи з особистої причетності та відповідальності кожного викладача за забезпечення високого рівня освіти в КНЕУ, секція науково-методичної конференції розглянула проблему якості під кутом зору використання сучасних методів активізації навчального процесу. В її роботі прийняли участь 183 професори, доценти та викладачі базового закладу і Криворізького та Кримського економічних інститутів. У поданих тезах та доповідях на секцій-